

NAVORSINGSONTWERP EN METODIEK

HOOFSTUK 4

4.1 Inleidend tot die navorsingsontwerp

Myers (1997),¹ bied die volgende verduideliking ten opsigte van 'n kwalitatiewe navorsingsontwerp met bepaalde gevolge vir die navorsingsproses en die studie in geheel: “Just as there are various philosophical perspectives, which can inform qualitative research, so there are various qualitative research methods. A research method is a strategy of inquiry which moves from the underlying philosophical assumptions to research design and data collection. The choice of research method influences the way in which the researcher collects data. Specific research methods also imply different skills, assumptions and research practices”. Hierdie skrywer² onderskei verskeie navorsingsmetodes waaronder aksienavorsing, etnografiese navorsing en gevallestudies. Die metodologiese oriëntasie van hierdie studie is binne die ruimte van laasgenoemde, naamlik 'n gevallestudie van die effek van 'n program vir die opleiding van onderrig-, opleiding- en ontwikkelingspraktisyns om leer op innoverende wyse te fasiliteer, op die onderskeie respondentpraktyke.³

4.2 Inleidende algemene metodologiese oriëntasie

Hierdie kwalitatiewe gevallestudie het die ondersoek van die effek van 'n volwasseneleerprogram ter bemagtiging van hoër onderwys-, opleiding- en ontwikkelingspraktisyns om leer op 'n innoverende wyse te fasiliteer⁴ enersyds en die oordrag van leer na die praktyk van die fasiliteerder as programdeurloper andersyds, ten doel. Die studie ondersoek die transitiewe dinamiek van 'n onderwys- en opleidingsprogram vir volwassenes na onderwys-, opleiding- en ontwikkelingspraktisyns⁵

¹ Internetbron: bladsynommers ontbreek.

² Myers (1997).

³ Sien hoofstuk 1, paragraaf 1.4.2.

⁴ Soos beskryf in die brosjure vir die Nagraadse Sertifikaat in Hoër Onderwys, Universiteit van Pretoria (2004b; 2005b).

⁵ Hierdie studie sien onderwys-, opleiding- en ontwikkelingspraktisyns as fasiliteerders van leer.

en sy of haar volwasseneleerpraktyk. Die studiedoel voorveronderstel 'n sekere navorsingsparadigma waarin die studie gesitueer word. Williams (2004:45), verwys in die verband (wat as belangrike oorweging vir hierdie studie dien) na Leedy en Ormrod (2001:101): “qualitative research is typically used to answer questions about the complex nature of phenomena, often with the purpose of describing and understanding the phenomena from the participants’ point of view”. Reeves (1997:168), beweer aansluitend: “The ‘qualitative’ aspect represents the emphasis on the human being as the primary evaluation instrument”. ‘n Kwalitatiewe benadering is ook bekend as ‘n konstruktivistiese of interpretatiewe navorsingsbenadering (Leedy & Ormrod 2001:101; Williams 2004). Voortvloeiend is ‘n konstruktivistiese en interpretatiewe navorsingsparadigma met ‘n merendeels narratiewe⁶ navorsingsontwerp gevolg in hierdie studie as toepaslikste metode vir die voorgestane indiepte, intertekstuele en holisties-geïntegreerde studiestrewe. Soos in hoofstuk 1, paragraaf 1.4.1, bladsy 15, verwys die navorser voorts na die volgende aspekte rondom konstruktivisme.

4.3 Die konstruktivistiese paradigma

Die konstruktivistiese paradigma as die lens⁷ waardeur die navorsing bestudeer word, sluit die volgende aannames in (Coleman, Perry & Schwen 1997:271):

- Waardes is van uiterste belang in navorsing en affekteer altyd die eindresultaat.
- Die konteks waarin die navorsing plaasvind, is uniek aan die spesifieke situasie. Gebeure is onlosmaaklik verbonde aan die bepaalde konteks en om die gebeure apart van die konteks te sien, is om die ervaring van die gebeure te ignoreer.
- Die doel van die navorsing is om te verstaan en verskillende diverse sienings van die bestudeerde situasie te deel. Die einddoel is die opbou van ‘n gesamentlike, gesofistikeerde konstruksie.

⁶ ‘n Uiteensetting van die ontwerp volg in die hoofstuk.

⁷ Die navorser gebruik hierdie woord na leiding van Williams (2004:45): “When undertaking any research it is essential to have a clear idea of the lens through which one views the research topic, as well as the research design that will be the most appropriate methods to collect, analyse and represent the findings of the research”.

Die konstruktivistiese en interpretatiewe navorsingsparadigma het die ondergenoemde ten opsigte van ontologie, epistemologie en metodiek tot studiegevolg. Guba en Lincoln (1994) en Smit (2003:71) verbeeld in tabel 4.1, ontologie, epistemologie en metodologie vanuit drie *paradigmas*. Die navorser sluit 'n kopie van die model hier in ten einde inleidend 'n sigbare geheelbeeld te bied.

Tabel 4.1 Ontologie, epistemologie en metodologie vanuit drie *paradigmas*

ITEM	POSITIWISTIEWE PARADIGMA WETENSKAPLIK	KONSTRUKTIVISTIESE/ INTERPRETATIEWE PARADIGMA	KRITIESE TEORIE EMANSIPATIES
ONTOLOGIE: WAT IS DIE AARD VAN DIE REALITEIT? TEORIE VAN BESTAAN	WERKLIKE REALITEIT SOEKE NA SEKERHEDE	REALITEIT IS OPGEBOU EN GEÏNTERPRETEER DEUR MENSLIKE INTERAKSIE	REALITEIT IS GEVORM DEUR GESKIEDKUNDIGE, SOSIALE, POLITIESE, EKONOMIESE WAARDES; PERSONE IN DIE SAMELEWING; MAG
EPISTEMOLOGIE: HOE KEN ONS DIE WERKLIKHEID? TEORIE VAN KENNIS EN LEER	GEBEURE WORD VERDUIDELIK AAN DIE HAND VAN FEITE, OORSAKE EN GEVOLGE. BEVINDINGS IS WAAR, ABSOLUTE KENNIS	GEBEURE WORD BEGRYP DEUR MENTALE PROSESSE VAN INTERPRETASIE, WAT BEÏNVLOED IS DEUR INTERAKSIE MET DIE SOSIALE KONTEKS BEVINDINGE IS GESKEP, OPGEBOUDE BETEKENISSE EN PERSOONLIKE KENNIS	GEBEURE WORD BEGRYP BINNE SOSIALE EN EKONOMIESE KONTEKS MET KLEM OP IDEOLOGIESE KRITIEK EN PRAXIS BEVINDINGS IS ONDERHEWIG AAN WAARDES EN SOSIAAL GEGROND
METODOLOGIE: HOE WIN ONS KENNIS IN VAN DIE WERKLIKHEID? TEORIE VAN METODIEK	KWANTITATIEWE METODES	KWALITATIEWE METODIEK	DIAGNOSTIES EMANSIPATIES

AANGEPAS UIT GUBA & LINCOLN (1994)

4.3.1 Ontologie

Ontologie is 'n afdeling van metafisika wat met die wese van fenomene of die bestaande te make het (Labuschagne & Eksteen 1992:902). Die navorser sluit die volgende bestaande definisie wat op die *syn* van ontologie dui:

Ontologie “is 'n studie van die aard van die wese, die realiteit en die substansie van dinge. Dit bestudeer ook die wese of realiteit in die abstrakte, veral in die manier hoe dit verband hou met idees en toerieë. Dit dui aan wat objektiewe en subjektiewe bestaan konstitueer en wat dit beteken vir iets om te bestaan”⁸.

Die ontologie vir hierdie studie is dat die opgeboude teks en interteks soos vertel en beskryf deur die respondent, die aard van realiteit vir daardie respondent interpreteer. Vertelling of beskrywing is die instrument tot interaksie en is na gelang van die voorkeurdenkstyl of -persoonlikheidstyl van die respondent en nie die navorser, fasiliteerder of evalueerder nie. Dit is die pen waarmee die leerder skryf en dit is die besondere besitting van die leerder, respondent, fasiliteerder en *ander* individue. Die konstruktivistiese paradigma weerspieël die vertroude dat individue en groepe realiteit skep (Reeves 1997:168). Hierdie paradigma word dikwels beskryf op grond van die aanspraak wat dit maak dat realiteit multidimensioneel is. Elk van hierdie werklikhede is gelykmatig werklik. Dit is dus nie van kardinale belang of daar werklik een ware realiteit bestaan al dan nie. Die bruikbaarheid van die idee lê daarin dat in die daaglikse omgang met ander, elke individu 'n **unieke perspektief** het wat net so werklik is as die volgende persoon s'n en daarom aanvaar behoort te word. Die aanname is gevolglik dat elke persoon se mening of oortuiging waardig is om verstaan te word. **Hierin is 'n besondere gehalte van die studie.** Dit beteken egter nie dat alle realiteite nuttig of relevant in die spesifieke konteks is nie. Die paradigma erken dat sekere realiteite meer

⁸ Ontsluit van <http://af.wikipedia.org/wiki/Ontologie>

gesofistikeerd as ander is. Die doel van ondersoek in die konstruktivistiese paradigma is die sofistikasie of verfyning van elke respondentkonstruksie (Coleman, Perry & Schwen 1997:271).

4.3.2 Epistemologie

Epistemologie, “n vertakking van die filosofie, is die studie van die teorie van die oorsprong, die aard, die metodes en die grense van kennis. Dit hou verband met die beginsels waarvolgens onderskei kan word tussen dit wat waar en onwaar is, en dui ook die moontlike grense aan vir ons vermoë om te dink, waar te neem en te verstaan. Dit word dikwels gekontrasteer met ontologie. Die woord "epistemologie" kom van die Griekse woord episteme wat "kennis" beteken en logos wat "woord" of "segging" beteken⁹.

Guba en Lincoln (1989:44), verduidelik konstruktivistiese epistemologie as “truth is a matter of consensus among informed and sophisticated constructors, not correspondence with an objective reality”. Reeves (1997:168) sien voorstanders van konstruktivisme as gemoeid met begrip van die aard van hierdie opgeboude realiteit vanuit verskeie perspektiewe en die beklemtoning van die beslissende rol van kultuur, konteks, ervaring en ander faktore in die konstruksie van die realiteit en waarheid. Grense betreffende kennis en waarheid is na die mening van die navorser, mensgemaak. Dit is dus nie vir die navorser om die epistemologie van die respondente te omgrens nie en ook nie om die epistemologie van die navorser af te baken nie. Die epistemologie van die navorser in hierdie studie word bepaal na gelang van die epistemologie van die respondent ten einde die beeld van die respondent en nie die van die navorser weer te gee **in ‘n poging om geldigheid te verhoog**. Indien ‘n keuse egter uitgeoefen moet word, sal dit ter wille van hierdie respondentkonstruk wees en soos in die tabel 4.1 weergegee, konstruktivities of interpretatief fokus.

⁹ Ontsluit van <http://af.wikipedia.org/wiki/Epistemologie>

4.3.3 Metodologie

Die rationale vir 'n kwalitatiewe navorsingsmetode is weens die komplekse aard van die bestudeerde geval, die navorsingsvraag en aard van die navorsing wat vra om begrip van wat oorgedra is na die praktyk van programdeurlopers. Ten einde indiepte weergawes van die storie agter die storie (die interteks) te verkry en aangesien die fokus mensgeïntereerd is, is daar besluit op kwalitatiewe navorsing. Patton (1987:28), beklemtoon kwalitatiewe metodiek as “particularly useful for studying variations in program implementation”. Hierdie skrywer wys ook op die belang van kwalitatiewe metodiek, veral waarnemings, indien die evaluering van 'n program formatief gefokus is op die verbetering van 'n program of produk. In navolging van Patton (1987) as gesag op die gebied van kwalitatiewe navorsing (Reeves 1997), beweer die navorser dat sy nie teen syfers gekant is nie, maar pro betekenis is. Die voorafgaande verwysing na Leedy en Ormrod (2001:101) word weer beklemtoon: “qualitative research is typically used to answer questions about the complex nature of phenomena, often with the purpose of describing and understanding the phenomena from the participants' point of view”. Reeves (1997:168) beweer aansluitend: “The ‘qualitative’ aspect represents the emphasis on the human being as the primary evaluation instrument”.

Keuse van navorsingsmetodes, benaderings en strategieë is bepaal na gelang van omstandighede en aspekte in die navorsingsklimaat. Kennis en begrip van navorsingsmetodes en wetenskaplike fundering van wenslike navorsingsmetodes, benaderings en strategieë, is daarom in hierdie studie belyn met die postmoderne en konstruktivistiese paradigma, soms emosioneel intelligent gemanupuleer ter wille van die groter (holistiese) werklike, allegoriese uitkomst van die studie. Die navorser verwys hier veral na onkonvensionele metodiek¹⁰, met die etiek altyd in die oog, wat lei in hierdie geval tot 'n beter begrip, insigte en samewerking van die respondente.

¹⁰ Die navorser verwys byvoorbeeld hier na die gebruik van vraelyste en onderhoude - vraelyste as kenmerkend kwantitatief en die deurgaanse literatuurintegrering in die studie.

4.3.3.1 Metodologiese strategieë vir die insameling van data

Diverse, veelsydige strategieë, van fundamentele en holistiese belang en ontwikkelingswaarde vir die navorsing, word in die studie geïnkorporeer ten einde optimale insigte in leer- en lewenswerklikhede te verwerf. Dit is voorts 'n pertinente poging tot dieptebeplanning en diepteverkryging in die studie, leer en die oordrag van leer. Daar is verder gestreef na geldigheid en betroubaarheid in (byvoorbeeld) die veelvuldige aanwending van strategieë. Hierdie strategieë word hoofsaaklik in die opvolgende paragrawe beskryf.

4.3.3.1.1 Literatuurstudie

Daar is voortgebou op die teoretiese raamwerk soos in hoofstuk 1 ten opsigte van oordrag beskryf deur middel van 'n 'n kritiese, omvangryke en voortdurende literatuurstudie. Die literatuurstudie, as bepalende teoretiese en sinvolle analities-strukturende deelgebied van die navorsingsgebeure en onderwys- en opleidingspraktyke as sulks, is **deurgaans** onderneem¹¹.

Hierin is die navorsingsproses weer as veelfasettige ontwikkelingswerklikheid beskou (dus nie net as wetenskaplike fenomeen nie, maar ook as kreatiewe en emosionele werklikhede). Die navorser as metaleerder en holistiese denker beklemtoon die verwerking en monitering van inhoud tot relevansie eerder as die weergee¹² van resente, sogenaamde relevante inhoud. Fokusse is uitgebrei na die terrein van die respondente (byvoorbeeld hul bepaalde werkplek en lewensfilosofieë, wat aansluiting vind by beginsels van UGO, volwasseneleer en studentgesentreerdeleer soos in Hoofstuk 2 verduidelik)¹³. Hierdie literatuurstudie is daarom nie afgebaken tot 'n bepaalde terrein of spesifieke literatuur rondom die onderwerp nie, maar:

¹¹ Hiermee beklemtoon die navorser die belang van teorie, benaderings, fasiliteringstrategieë en meer, aangesien programme dikwels hoofsaaklik hierop gefundeer is. Die omvang van die literatuurstudie is weens die omvang van die teoretiese in die opvoedkundige navorsingsgebeure en in die gevalprogram.

¹² Onvoorwaardelike aanvaarding van en kopiëring van enige werk, word totaal verwerp.

¹³ Sodoende is geldigheid en betroubaarheid terselfdertyd verhoog.

- wetenskaplike norme, modelle en strategieë word nie as dominant beskou nie, maar eerder 'n holisties-gebalanseerde **heelbreinintegrasie** van norme, modelle, strategieë, teorieë en so meer,
- verskeie ander **vakdisiplines word doelbewus betrek, veral weens 'n hoë premie op werkplekleer, ervaringsleer en die leerder- of respondentwerklikheid¹⁴,**
- daar word **antwoordelik** gebruik gemaak van nabootsing en / of mimiek van die heersende diskoers van verskeie rolspelers. In hierdie proses word dié diskoers gekontroleerd en onafhanklik, voorwaardelik of onvoorwaardelik aanvaar, verwerp of gewysig.

'n Literatuurstudie is hoofsaaklik in hoofstukke 1, 2 en 3 onderneem met veral die konstruktorele basisontbloting van 'n hoëronderwys- en -opleidingsprogram en onderlinge, integrale verbande en beginsels ten doel. Hierdie verbandhoudende en geïntegreerde konstrunkte en beginsels word saamgegroepeer in tema's om 'n holistiese fundering, beplanning en betekenis (*meaning*) te *vorm (construct)* tot oordrag na die praktyk - enersyds vir die navorser ter bestudering en omskrywing van die empiriese verklaring van die praktyk en andersyds as beskrywing van hoe die strategieë byvoorbeeld aan die leerderrespondent in die gevalprogram voorgehou is. Die stimuli wat aanleiding gee tot 'n paradigmaskuif vanaf die konvensionele (*outside in*) na die heersende (*inside out*) paradigma (ook wenslik die stimuli tot oordrag na praktyk), is grootliks hierin verteenwoordig.

Hiermee word motiverend verder bedoel:

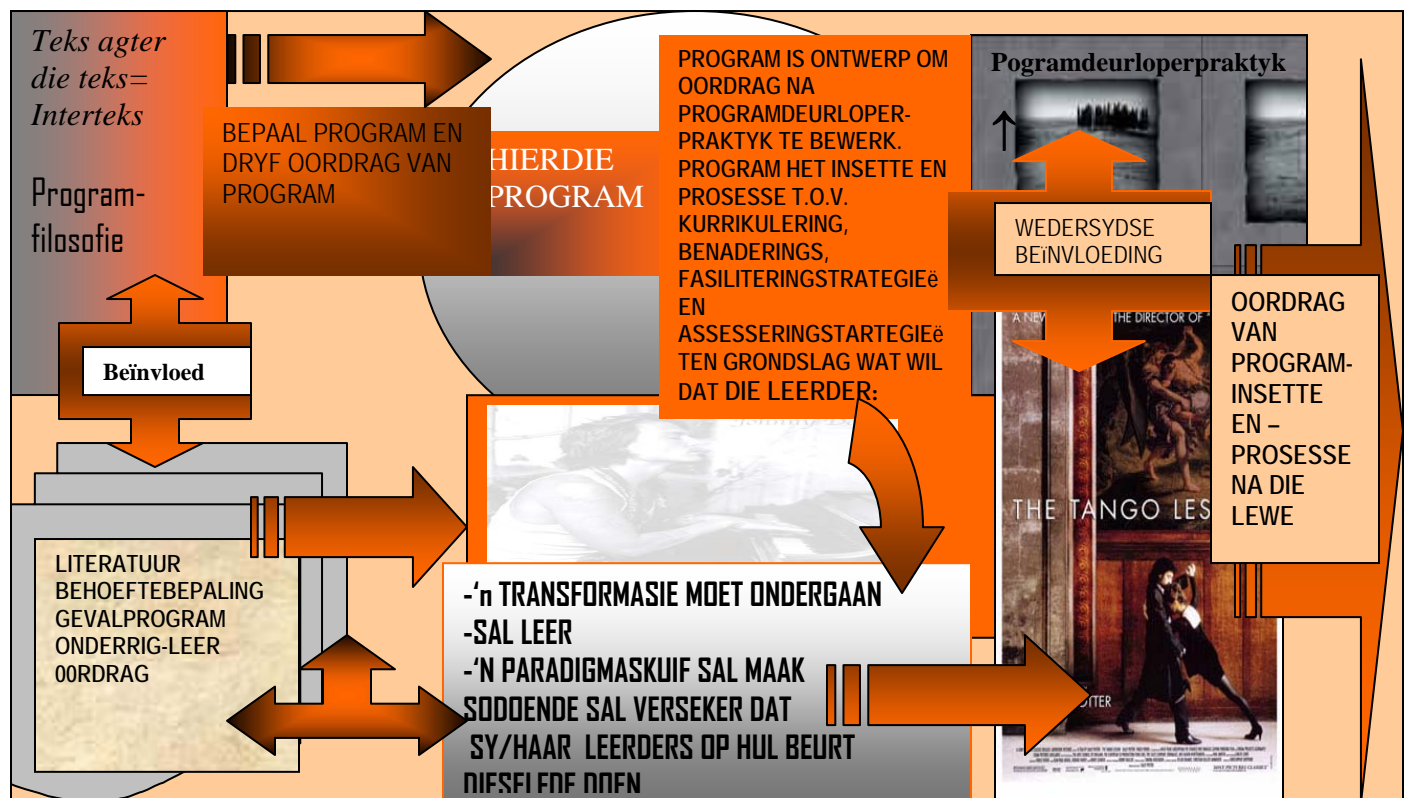
- 'n Literatuurstudie is verpligtend vir die beplanning en teoretiese fundering van die navorsing (Cohen, Manion & Morrison 2000).
- Motief vir 'n literatuurstudie lê in die insameling, ordening, kritiese analise, verwerking en **toepassing** van inligting geleë.
- Die bestudeerde gevalprogram wat as gedeeltelike voorbeeld dien van 'n onderwys- en opleidingsprogram vir *die bemagtiging van onderwys-, opleiding- en ontwikkelingspraktisyns om leer op 'n innoverende wyse te fasiliteer*, behels 'n

¹⁴ Leerderwerklikheid is hier dit wat die leerderrespondent as van belang beskou.

veelvuldige en kompleksgeïntegreerde kurrikulum. 'n Omvangryke literatuurstudie ter verduideliking van die teoretiese basis van die program is daarom geregverdig.

- In hierdie studie is die motivering gekoppel aan die doel om inligting in te win en te verstaan, maar ook om die intertekstuele inligting wat die program bepaal en waaruit die program vir die leerder bestaan, te bestudeer, te verstaan en te verklaar. Hierdie intertekstuele inligting is die dryfveer waardeur transformasie van die leerder ten opsigte van byvoorbeeld 'n nuwe denkraamwerk, leer en oordrag moet plaasvind en is dus op transformasie, leer en oordrag gemik. Voorafgaande kan visueel soos volg voorgestel word:

Figuur 4.1 'n Voorstel van leer en oordrag na leiding van die literatuur- en empiriese studie in die bestudeerde gevalprogram

Boeke

In die literatuurstudie is gestreef na die konsultasie van relevante en resente inligtingsbronne met ten minste 60% binne die navorsingstydperk en binne 'n tydperk van 10 jaar daarvoor. Bronne buite hierdie raamwerk is met 'n spesifieke doel en rede gebruik en dikwels gemotiveer in (hoofsaaklik) voetnotas. Voorgeskrewe bronne en aanbevole leeswerk en studiemateriaal uit 'n bepaalde onderwys- en opleidingsprogram, word doelgerig ingesluit. Dit is ook 'n poging tot 'n oordagte balanshandhawing tussen die verskeie bronne (boeke, artikels, elektroniese bronne en someer).

Vanuit 'n heelbreinparadigma en as holistiese denker streef die navorser daarna om bevindings en verwerkte informasie waarop gereflekteer is, toe te pas om die aspekte rondom en onderliggende beginsels tot die studie en navorsingsvrae te verhelder. Hierdie informasie behoort daarom aanpassing ten opsigte van kritiese en analitiese analisering en probleemoplossing; strukturele ordening te midde van integrasie; intrapersonlike en interpersoonlike betrokkenheid of insigte en innoverende kreatiwiteit te weerspieël.

Verskeie ander sekondêre bronne is ook geraadpleeg, waaronder:

Koerante

Koerantberigte, persverklarings, aankondigings en advertensies is gebruik. Spotprente en briewe uit verskeie koerante is ook gebruik. Dit is vanuit 'n konstruktivistiese paradigma, soos enige ander inligtingsbronne, dikwels nie absoluut betroubaar of kontroleerbaar nie. Argumente, stellings, afleidings en dies meer is daarom dikwels eerder in verwerkte vorm gebruik ten koste van inhoud en relevansie. Argumente is dus rondom hierdie stellings opgebou terwyl die stellings self nie suiwer as waarheid / feite weergegee is nie.

Monografieë, handboeke en studiehandleidings

van verskeie instellings en dissiplines is geraadpleeg- veral die uit die dissiplines van die onderskeie respondente.

Naslaanwerke

Hier is veral gebruik gemaak van woordeboeke, jaarboeke, gidse en studiehandleidings van verskeie instellings en dissiplines¹⁵.

Oudiovisuele materiaal

Videomateriaal, films, TV programme (veral wêreldwye satellietbeeldkanale) het tot die geheelbeeld bygedra.

Elektroniese media

Hierdie media sluit in: Internetartikels en artikels, verslae en korrespondensie wat per e-pos ontvang is asook elektronies-beskikbare inligting soos verkry van oorsese en plaaslike databasisse.

Institusionele inligtingsbronne

Bronne wat uitgegee is deur internasionale, nasionale, streeks- en plaaslike owerhede en instansies soos universiteite, is waar moontlik geraadpleeg.

Navorsings- en ontwikkelingsverslae

Hierdie verslae van verskeie internasionale en nasionale organisasies, ondermeer Hoë Onderwysinstellings en staatsdepartemente, soos vervat in gepubliseerde en ongepubliseerde verslae, verhandelinge, proefskrifte, en skripsies, is geraadpleeg. 'n Bewuste poging is ook aangewend om die werk (byvoorbeeld verhandelings, artikels, en meer) van respondente te bestudeer.

¹⁵ Ondermeer dit wat deur respondente saamgestel is.

Tydskrifte

Botha en Du Toit (1999:2) verwoord: “Wetenskaplike tydskrifte verskyn periodiek en bevat *gewoonlik* gespesialiseerde inligting”. Hierdie tydskrifartikels is internasionaal en nasionaal versamel en verwerk, gekritiseer, evalueer en dienooreenkomstig toegepas. Relevante nie-wetenskaplike tydskrifte is ook dikwels as sekondêre¹⁶, maar belangrike bronne, gebruik.

4.3.3.1.2 Empiriese ondersoek

Ooreenkomstig die doel van die wetenskap om die werklikheid te beskryf, te verklaar en te voorspel en ten einde essensies ook deur empiriese metodes te openbaar en hierdie essensiestatus te kan verifieer, wend die navorser ook na die empiriese soos opgebou in hoofstuk 4 en kwalitatief belig in hoofstuk 4, 5 en 6.

Die volgende **inligtingsbronne** is gebruik:

A Menslike inligtingsbronne

Botha en Du Toit (1999:2) beweer: “n Menslike inligtingsbron is ‘n individu wat oor sekere spesialiskennis beskik, byvoorbeeld dosente, navorsers, konsultante”. Die navorser sluit hierby in alle rolspelers, waaronder studente (leerderrespondente en ander studente), administratiewe personeel, kollegas, tutors, ouers en alumni. ‘n Hoë premie is op hierdie kategorie geplaas weens die **aard en sterkte van die studie wat primêr in die multi-dimensionele werklikheid van menslike behoeftes, ondervinding en sosiale gedrag gegrondves is**. Die perspektiewe van verskeie rolspelers is ook van besondere belang in

¹⁶ Myers (1997) verduidelik die verskil tussen primêre en sekondêre bronne soos volg: “In anthropology and sociology it is a common practice to distinguish between primary and secondary sources of data. Generally speaking, primary sources are those data which are unpublished and which the researcher has gathered from the people or organization directly. Secondary sources refers to any materials (books, articles etc.) which have been previously published”.

die daarstelling van **objektiwiteit, geldigheid, betroubaarheid en die verkryging van ander perspektiewe belyn met** (onder meer) die beginsels van volwasseneleer; leerdergesentreerdeleer; heelbreinleer en koöperatieweleer. Die respondente funksioneer binne 'n bepaalde konteks, wat voorts kortliks beskryf word.

i Navorsingskonteks, navorsersposisie en etiek

Die studie fokus op oordrag van kennis, vaardighede, ingesteldhede en waardes van onderwys- en opleidingsprogramdeurlopers na afloop van spesifieke onderwysleergeleenthede. Die fokus is hoofsaaklik ten opsigte van 'n spesifieke program aan die Universiteit van Pretoria as instansie met die bevordering van kwaliteit, akademiese uitnemendheid, 'n waardegedrewe kultuur en ander ideale. 'n Bespreking van die gevalprogram is in hoofstuk 1, paragraaf 1.5.6 vervat. Die posisie van die navorser ten opsigte van die gevalprogram word hiernaas gestel ter wille van geldigheid en betroubaarheid:

Die navorser het die gevalprogram in 1999 deurloop en die Onderwysinduksieprogram in 2003. Sedertdien is die gevalprogram op besondere wyse verfyn¹⁷. Verskeie ander fasiliteerders het tot die stryd toegetree. Die navorser, soos verskeie respondente en ander rolspelers, is van mening dat die program 'n *life-changing* ondervinding is. Daar is egter verskeie ontwikkelingsmoontlikhede wat in die gees van samewerking en ontwikkeling geïdentifiseer word. Op dieselfde wyse is dit van belang om te bepaal wat presies oordrag uit die program motiveer en wat dit in wese is wat oorgedra word na die praktyk en werklikheid van die programdeurloper. Die rationale in hoofstuk 1 bespreek hierdie tendense en aspekte rondom die studie. In my spesifieke geval was daar veral twee fasiliteerders wat ten tye van die deurloping van die program as leerfasiliteerders opgetree het, wat 'n fenomenale rol in die latere toepassing van die programessensiële, die probleme en besluite daarom en persoonlike en professionele ontwikkeling gespeel het. Hierdie mentorskap het in my persoonlike geval tot oordrag in beperkende omstandighede gelei. My lojaliteit en

¹⁷ Stelling op grond van deelnemende waarneming, waarneming, bestudeerde literatuur en onderhoude sedert 2003.

dankbaarheid kulmineer in hierdie geval tot meer - tot 'n subjektiewe bewussyn van volhoubare ontwikkeling en betekenisstrewes.

Alle korrespondensie, onderhoude met die programdeurlopers en studente of leerders van die programdeurlopers is konfidensiëel uitgevoer en hanteer. Waarnemings, deelnemende waarneming en werkplekassesseringsgeleenthede is egter binne die konteks van die werkplek van die respondent met die nodige toestemming uitgevoer. Die navorser het veral 'n klimaat van wedersydse vertrouwe en oop kommunikasie probeer skep en onderneem om dit dus nie te verbreek nie. 'n Ingesteldheid van geen skade aan die respondent is as prioriteit gestel. In sommige gevalle het die respondent gevra om bekend gemaak te word.

ii Respondente in die navorsingsproses en etiek

Alhoewel die navorser die onus tot deelname totaal op die respondent plaas, is daar om etiese redes toestemming van betrokke instansies en rolspelers verkry vir die uitvoering van die navorsing binne 'n spesifieke konteks. Etiese klaring is vir hierdie studie verkry wat daarop dui dat toestemming van respondente ontvang is. Respondente is veral genader op grond van die multidimensionele aard van die navorsing en die navorsingsinsette vanuit 'n diverse perspektief. Soos in die geval van my studente wil die navorser daarop roem dat 'n daadwerklike poging aanwend om leerder en ander rolspelers te verstaan en tot die grootste mate moontlik te ken. Op grond van die programdeurloper se kennis, vaardighede, maar ook ingesteldhede en waardes, is respondente uit verskeie jaargroepe geselekteer. Akademiese prestasie, ingesteldhede, waardes, kennis en vaardighede waaronder kritiese en analitiese vaardighede¹⁸, die konteks waarin die respondent hom / haar tans bevind en geografiese faktore is in aanmerking geneem ter wille van die kwaliteit enersyds en die praktiese uitvoerbaarheid van die studie binne 'n gegewe tydperk en finasiele beperking.

Die aanvanklike respondentgetal is verminder na aanleiding van voorgesprekke met die geïdentifiseerde respondente. Een van die kernrespondente in my oë het byvoorbeeld verduidelik dat aspekte van die program waaronder heelbreinleer nie 'n daadwerklike bydra

¹⁸ Hierdie gegewens is verkry vanuit die akademiese rekords van die deelnemers en op grond van toekenning en die posisie waarin die fasiliteerder hom of haar bevind. Die posisie behoort op grond van meriete bekleed te word.

gelewer tot sy praktyk nie aangesien die respondent nie “in die model glo nie”. ‘n Besondere geval wat aanvanklik bestudeer is, moes laat vaar word weens geografiese verwydering en wedersydse werksverpligtinge wat veral waarneming belemmer het. Persoonlike omstandighede, soos individue wat nie meer in die praktyk is nie, het ook daardie respondente uitgesluit. ‘n Spesifieke respondent is op grond van ingesteldhede en waardes uitgesluit, aangesien die navorser bekend is met die individu se lukraak-bemoeiing met die student as kliënt en mens-in-totaliteit. Die studie is uiteindelik afgebaken tot sewe respondente vanuit verskillende deeldissiplines en opleidingsvelde, agtergronde, voorkennis, ervaring en ouderdomme. Die leerders van hierdie respondente wissel van 16 - 60 jaar. Diversiteit is geïnkorporeer deur:

- een respondent wat tans nie werksaam is by ‘n Hoërondewysinstelling nie,
- een respondent wat nie die betrokke gevalprogram in die eerste studiejaar geslaag het nie, maar die gevalprogram wel in twee jaar suksesvol deurloop het,
- een respondent wat die verkorte induksieprogram deurloop het,
- twee respondente wat tans in adviserende hoedanigheid funksioneer en dus vanuit verskeie rolle deelneem aan die studie,
- te verseker dat die respondentgeheel getuig van ‘n verskeidenheid voorkeurdenk- en fasiliteringstyle¹⁹ en meervoudige intelligensies..

Daar is geen onderskeid ten opsigte van ras of geslag in hierdie studie nie, maar die samestelling is wel heterogeen ten opsigte van ras. Tabel 4.2 is ‘n verkorte profiel van elke respondent en data ten opsigte van studiedeelname.

Tabel 4.2 ‘n Verkorte profiel van elke respondent en data ten opsigte van studiedeelname

Respondent 1	Het die gevalprogram in 1999 deurloop. Onderhoude is gedurende 2005, 2006 gevoer. Praktykwaarneming: 2005. Deelnemende waarneming: 1999. Volgens die HBDI is die voorkeurdenkstyl van die	Onderhoude is met twee studente van die respondent gedurende 2006 gevoer na afloop van die deurloping van ‘n spesifieke vierjaarprogram.
--------------	---	--

¹⁹ Die voorkeurdenkstyle van al hierdie deelnemers is met behulp van die HBDI-meetinstrument bepaal.

	<p>respondent kreatiefdominant (D-kwadrant).</p> <p>Ondervinding: Die respondent het in Mei 1999 gedurende die deurloping van die gevalprogram 'n voltydse lektorspos aanvaar en het sedertdien verskeie ontwikkelingsgeleenthede ten opsigte van kongresse, seminare, kursusse en meer gehad.</p>	
Respondent 2	<p>Het die gevalprogram in 2003 deurloop.</p> <p>Onderhoude is gedurende 2003, 2004 in 2005, 2006 gevoer.</p> <p>Praktykwaarneming: 2003, 2005.</p> <p>Deelnemende waarneming: Gedurende werkplekassessering en deelnemende waarneming in 2003.</p> <p>Ondervinding: Die respondent was gedurende die deurloping van die gevalprogram as tutor in privaathoedanigheid werksaam. Sy het in 2005 'n permanente pos aan 'n skool aanvaar en is tans daar werksaam. Sy het geen verdere 'eksterne' ontwikkelingsgeleenthede gehad ten opsigte van seminare, kursusse, ensovoorts nie, maar is na my mening 'n besondere leergierige en selfgedrewe leerder.</p>	<p>Informele gesprekvoering is na afloop van die werkplekassessering in 2003 met die spesialisassessor gevoer.</p> <p>Leerderrespondentdata ontbreek merendeels op grond van minderjarigheid van leerders.</p>
Respondent 3	<p>Het die gevalprogram in 2002 deurloop.</p> <p>Onderhoude is gedurende 2002 , 2005 en 2006</p>	<p>Leerderrespondentterugvoer op grond van onderhoude.</p>

	<p>gevoer. Waarneming en deelnemende waarneming gedurende 2002. Die respondent toon 'n Analitiese; A-kwadrantvoorkeurdenkstyl. Hierdie respondent beweer: Ek is reeds "10 jaar in praktyk en het dus mettertyd my leemtes as dosent geïdentifiseer (my primêre profesie is arbeidsterapeut waarvoor ek opleiding ontvang het, en sekondêr dosent, waarvoor ek byna geen opleiding ontvang het nie". Die respondent het ook verskeie ontwikkelingsgeleenthede op grond van meriete ontvang.</p>	
Respondent 4	<p>Het die program in 2002 deurloop. Onderhoude is gedurende 2003, 2004, 2005, 2006 gevoer. Waarneming: 2002, 2004, 2005, 2006. Die respondent toon dominansie ten opsigte van die C-kwadrant (emosionele kwadrant). Die respondent het na deurloping van die gevalprogram as tydelik-deeltydse dosent en spoedig tot lektor in 2003 gevorder. Verskeie verdere ontwikkelingsgeleenthede is aan die respondent gebied.</p>	<p>'n Gestruktureerde onderhoud met 'n Magisterstudent tans as deurloper van 'n program waarvan die respondent die programko-ordineerder is en as fasiliteerder optree, is gevoer in 2006. Gedurende 'n waarnemingsessie waarin die navorser as eksterne assessor opgetree het, is informele gesprekvoering met die res van die Magisterstudente (8 lede) gevoer in 2006.</p>
Respondent 5	<p>Het die program in 2002 deurloop. Onderhoude is gedurende 2003, 2004, 2005, 2006 gevoer. Waarneming: 2002, 2004, 2005, 2006. Die respondent is ewekansig geposisioneer ten opsigte van die HBDI -</p>	<p>'n Onderhoud is in 2006 met 'n programdeurloper gevoer waartydens die respondent as fasiliteerder opgetree het. 'n Onderhoude is ook met eweknieë gevoer en persone wat by hierdie respondent kursusse</p>

	denkstylbepaling. Die respondēt was vir meer as 5 jaar werksaam as onderwyseres, het in 2002 as lektreie aan die Universiteit leer gefasiliteer en is sedert 2003 aangestel as onderwysadviseur.	deurloop het.
Respondent 6	Het die program in 2003 deurloop. Onderhoude is gedurende 2003, 2005, 2006 gevoer. Waarneming: 2003, 2005, 2006. Verskeie ontwikkelingsgeleenthede is aan die respondēt gebied.	Onderhoude is met drie studente van hierdie respondēt gevoer, opgevolg deur informele gesprekvoering gedurende waarnemingsessies met verskeie studente in 2005 en 2006.
Respondent 7	Het verkies om die program oor 'n tydperk van twee jaar te deurloop. Is tans 'n onderwysadviseur.	

Hierdie tabel toon duidelike strategieverskeidenheid en die unieke en oorvleulende konteks, profiele, situasies en moontlike insette van die besondere respondente.

iii Data-insamelingstegnieke

Vier tegnieke vir data-insameling is hoofsaaklik gebruik:

- **Deelnemende waarneming**

Lemmer (1993:125), wys daarop dat die navorser tyd op die terrein bestee en mense in hul natuurlike omgewing waarneem: “Gedurende hierdie tydperk sal die navorser die wyse waarneem waarop mense die werklikheid beskou, en in hierdie proses is hul woorde, gevoelens en oortuigings belangrik”. Verbale en nie-verbale gedrag word waargeneem en beskrywend weergegee. Verskeie onderrig-leergeleenthede waarby die respondente betrokke is, simposia, toesprake, programme, vergaderings en ander geleenthede is daarom bygewoon as leerder, navorser, waarnemer en respondēt.

- **Onderhoude**

Oop-responsonderhoude is gebruik om data te versamel en soms ter wille van algemene tendensbepalings (ook vir die opstel van vraelyste) oor hoe respondente modules, fasiliteerders, instellings, studente, mede-studente waarneem, ervaar en sou wou verbeter. Persone is bewustelik geraadpleeg volgens die geskikte onderhoudtipe. So is daar met studente en stram rolspeleers veral informele gespreksonderhoude gevoer, terwyl daar in die akademiese wêreld dikwels 'n tendens bestaan om inligting aan die gediensstige te verskaf op grond van die mate van respek wat betoon word. In hierdie geval is van 'n formele, onderhoudbegeleide of gestandaardiseerde nie-konklusiewe onderhoudsbenaderings gebruik gemaak. Sleutelinformant-onderhoude is suksesvol en dikwels onsuksesvol uitgevoer, maar is altyd bemoeilik deur die kodering van inligting. Rolspeleers wat direk of indirek geraadpleeg is, is in bibliografie vermeld. Onderhoude is ook, ter wille van geldigheid en betroubaarheid, met byvoorbeeld die leerders van die respondente en die eweknieë van die respondente, gevoer. Die navorser het ook gebruik gemaak van tegnologie, veral in opvolgonderhoude, byvoorbeeld telefoniese onderhoude en e-pos.

- **Waarnemings**

Die navorser is hier ingestel op die evaluering van individue eerder as op respons ten opsigte van verbale vrae (onderhoude) of geskrewe vrae (vraelyste). 'n Nadeel van waarneming is, volgens Schumacher & McMillan (1993:258), die subjektiwiteit daarvan weens waarnemers se geneigdheid om bevooroordeeld te wees. Waarneming is daarom waar moontlik, in samewerking met spesialiste uitgevoer om sodoende die geldigheid te verhoog. 'n Verdere maatreël teen subjektiwiteit is dat die bevindings van die waarnemings in alle gevalle in voordurende reflekeringsgeleenthede met die respondente en ander rolspeleers bespreek is vir kommentaar van hulle op bevindings.

- **Vraelyste**

Hoewel nie 'n erkende kwalitatiewe navorsingsmetode nie, is vraelyste in drie gevalle aan die respondente gegee. Die rationale hiervoor is:

- Dit is beskou as middel tot die verhoging van geldigheid en betroubaarheid en die sterkte van die studie in geheel deurdat die respondent ook 'n skriftelike weergawe van data wat as vergelykingsinstrument gedien het, gegee het.
- Vraelyste in hierdie gevalle is ook gebruik om aanvullende data te verkry.
- Sommige respondente verkies 'n vraelys as korresponderend met die voorkeurdienst van die respondent en tydbestuur.

Hierdie vraelyste is uit kennis wat hoofsaaklik vanuit onderhoude verkry is ontwikkel en daarna deur 'n aantal proefpersone voltooi. In die opstel van vraelyste is daar eerstens gepoog om die studentebehoefte te identifiseer, die fasiliteringsproses te beoordeel en aanbevelings van die respondente te verwerf. Oop vrae is belyd met die kwalitatiewe ontwerp van die studie, gevra. Die data wat hieruit verkry is, het hoofsaaklik die programinsette, soos beskryf in hoofstukke 1, 2 en 3 bepaal na gelang van wat die respondente as van belang beskou het.

Samevatting van dataversamelingstegnieke

Die kwalitatiewe aard van die studie vra spesifieke data-insamelingstegnieke, insluitend observasies of waarneming, onderhoude en die bestudering en analisering van relevante dokumentasie (Patton 1987; Reeves 1997) waardeur die sterkte, geldigheid en betroubaarheid van die studie verhoog word (Lemmer 1993:110-11). Insameling van teoretiese en empiriese data, ter beantwoording van die navorsingsvrae, geskied daarom op die volgende wyses soos uiteengesit in tabel 4.3. Triangulasie is vertikaal en horisontaal sigbaar.

Tabel 4.3 Matriks vir die insameling van data

Data-insamelingstegniek 	Literatuurstudie	Waarneming	Deelnemende waarneming	Onderhoude	Vraelyste	Opvolgonderhoude;	Reflektierungs-geleenthede	Dokumentanalises
Navorsingsvrae								
Wat het die gevalprogram behels ten opsigte van die kurrikulum, leerfasilitering en assessering?	#			#	#	#	#	#
Wat is die betekenis wat die programdeurloper hieruit opgebou het?		#	#	#	#	#	#	#
Wat het oorgedra na die praktyk van die programdeurloper		#	#	#	#	#	#	#
Wat behels die voortspruitende, behoeftegerigte verfyningmoontlikhede ten opsigte van onderwys en opleidingsprogramme?	#	#	#	#	#	#	#	#

4.3.3.2 Data-ontledingsbenadering

Myers (1997), wys op die volgende van studiebelang: “Although a clear distinction between data gathering and data analysis is commonly made in quantitative research, such a distinction is problematic for many qualitative researchers. For example, from a hermeneutic perspective it is assumed that the researcher's presuppositions affect the gathering of the data - the questions posed to informants largely determine what you are going to find out. The analysis affects the data and the data affect the analysis in significant ways. Therefore it is perhaps more accurate to speak of ‘modes of analysis’ rather than ‘data analysis’ in qualitative research. These modes of analysis are different approaches to gathering, analyzing and interpreting qualitative data. The common thread is that all qualitative modes of analysis are concerned primarily with textual analysis (whether verbal or written)”. Hierdie skrywer verwys na die narratiewe navorsingsontwerp as ‘n analiseringsmodus wat na my mening by die studie inpas “as it explores the stories that constitute people's lives in terms of both action and consciousness.... This is based on Bruner's concept of ‘dual landscapes’ in which (1) events are sequenced through time and (2) people realign with their preferences, beliefs and values, intentions and

commitments. The interplay between action and meaning invites an intentional shaping of preferred new developments to facilitate real effects on people's lives and relationships, as well as the reflective space to step back, and query into the meaning that informs particular actions" (Myers 1997²⁰).

Die narratiewe navorsingsontwerp hou die waarde van persoonlike, spesifieke, politiese en globale benadering tot data-analiseringsbenadering waardeur respondente of "students will be encouraged to explore the narratives that are core to their own lives; this reflective exploration will enable students to design inquiry and intervention from a base of 'lived experience' where their own narratives have the potential to both restrain, as well as potentiate, changes in the conflict systems they study [and live by]" (Cobb 2005²¹). Hierin is vir my die besondere sterkte en waarde van die studie wat die werklike interteks ontbloom - dit wat in der waarheid oorgedra is na die praktyk van die programdeurloper.

4.3.3.2.1 Waarde en sterkte van die navorsingsontwerp en studiegeheel

Daar is (soos in hierdie hoofstuk geskryf staan) vanuit spesifieke paradigmas, hoofsaaklik die konstruktivistiese paradigma, te werk gegaan. Reeves (1997:163), sien die waarde van 'n paradigma "in the scientific sense, [that] represents a well-established, clearly delineated approach to conducting inquiry in a field". Hierdie skrywer beklemtoon ook die toepassing van verskeie paradigmas – soos in die studie nagevolg. Die navorser beskou die volgende aansluitende aanhaling uit die werk van Wildman (1998) van kardinale betekeniswaarde en sterkte van en vir die studie in geheel. **Die verwetenskapliking van onderrig en leer; die eensydige, afgeleefte navorsingsmetodiek van verskeie sogenaamde opvoedkundige spesialiste en die gebrek aan meervuldige paradigmas en lense waardeur spesifieke navorsingsontwerpe, oriëntasies, metodiek, benaderings en strategieë gesien kan word, het die tragiese verlies van menselewens en betekenislose duisternis tot gevolg.** As outentieke verwysing maak die navorser van die direkte woorde van die skrywer (Wildman 1998:625) gebruik: "Field

²⁰ Internetbron: bladsynommers ontbreek.

²¹ Internetbron: bladsynommers ontbreek.

research into futures perceptions of street kids has supported this **sense of gut wrenching angst and meaninglessness**. The future is seen as alien, unknowable and unknown. In a horrifying sense educational systems seem unable even to recognize this issue. All predicate and legitimate their pedagogy on an ‘empirical episteme’, i.e. scientia. Such a view generates a tacit way of knowing that seems to betray all within systems. So many of us find ourselves inhabiting interstice futurescapes as intersections of multiple, contradictory, overlapping futures not reducible to ‘one’ particular paradigm. Perhaps it is these shards that lead to the ‘cracks’ in the world that Leonard Cohen sees as a necessity for the paradigm to shift. The following music extract relates to paradigm shifts as cracks in the worlds:

**Ring the bells that still can ring
Forget your perfect offering
There is a crack ... a crack in everything
That’s how the light gets in ...**

As gevallestudie is die waarde belyn met wat Mc Namara (1998)²² beskryf as “used for more in-depth analysis of unique and notable cases, e.g., those who benefited or not from the program, those who quit the program, etc.” Hierdie skrywer wys ook op vier vlakke van informasie wat verkry kan word, wat die waarde verhoog, naamlik: reaksies en gevoelens, leer (verskerpte ingesteldhede, kennis, persepsies), verandering ten opsigte van vaardighede (in terme van toegepaste leer met die uitkoms van verbeterde optrede), effektiwiteit (verbetering in prestasie weens verbetering van optrede). **Die studie vra na die interteks, die omgekeerde waarhede in die teks, die betekenis daaragter en daarom ook veelvlakkige inligting.** Die verkryging van hierdie inligting is met die narratiewe as instrument, maar nie as uitkoms nie. Die navorser verwys weer hier na Myers (1997) ter waardeverduideliking: “The interplay between action and meaning invites an intentional shaping of preferred new developments to facilitate real effects on people's lives and relationships, as well as the reflective space to step back, and query

²² Internetbron: bladsynommers ontbreek.

into the meaning that informs particular actions”. Die sterkte van die gevallestudie met ‘n narratiewe basisontwerp is kortliks, maar veelvlakkig:

- gedetailleerde, holistiese inligting wat ‘n multi-dimensionele werklikheid en veelvlakkige evaluering kan belig,
- in die prosesse van reflektering, innovering en betekenisstrewende waar gedrag, gevoel en leer nie beskou word as homogeen en geroetineerd nie maar holistiese en geïntegreerde en kosbare fenomeen,
- motivering tot (in die woorde van Du Toit 2002b:5) “exceeding beyond the outcomes of the programme”.

Daar is nie swak plekke in die studie nie, miskien krake sodat die lig kan deurskyn²³, maar daar is veral *voorsiening* gemaak hiervoor deur die voortdurende verbande en lense van geldigheid en betroubaarheid en triangulasie en die navorser het die navorser dopgehou. En die respondent het die navorser dopgehou en die navorser het die respondent dopgehou en *we watched the river in the tree²⁴ and the river watched us* (Heyns 2002).

4.3.3.2.2 Die navorser

Konstruktivisme gaan van die veronderstelling uit dat ‘n onbevooroordeelde of onpartydige navorser nie bestaan nie. Dit beteken nie dat die navorser korrup of onverskillig kan wees nie. Standaard vir die billike, regmatige, streng en nougesette navorsing bestaan (Lincoln & Guba 1985), hoewel dit ietwat afwyk van konvensionele standaard ten einde geldigheid en betroubaarheid van die studie te verhoog. Die waardes en die aannames van die navorser het ‘n groot invloed op enige studie en die uitkoms daarvan. Coleman, Perry en Schwen (1997:271), beweer in die verband: “Since there is no way that a person can ignore his or her values, the best course of action is for

²³ Verwysend na Wildman (1998:625), soos in die voorafgaande beklemtoonde gedeelte verwys.

²⁴ Antwoordelik op Emily Dickinson: “I hear today for the first, the river in the tree”.

the investigator to make these values conscious and to openly acknowledge them. This does not mean that the investigator's values should be the predominant factor in die inquiry, but only that these values should be recognized as an influence". Hierdie is een van die redes waarom die navorser literatuurverwysings as gesagdraende bron deurgaans inkorporeer. Dit is nie 'n proses waarin die navorser teruggaan na literatuurstudie nie, maar literatuur dien as fundering van interpretasie en deelgebied van 'n holistiese geheel. Dit is dus ook 'n daadwerklike en sigbare poging om geldigheid en betroubaarheid te verhoog. Verdere metodes waarvolgens die navorser geldigheid en betroubaarheid verhoog en navorserpartydigheid of bevooroordeeling bewustelik teengewerk het, is voorts beskryf in paragrawe A en *ad infinitum* toegepas. Hierdie metodiek tot 'n geldigheids- en betroubaarheidsstrewes is dus deurgaans in die studie uitgewys en geïnkorporeer.

A Betroubaarheid

Betroubaarheid is verweef met die mate waarin verskillende navorsers dieselfde fenomene sal ontdek. Betroubaarheid dui ook op die mate waartoe navorsers en respondente saamstem oor die analise en beskrywing van die verskynsel. Lemmer (1993:110) verduidelik: "In kwantitatiewe navorsing verwys betroubaarheid na die konstantheid van die navorsingsinstrument en afneem van toetse. Kwalitatiewe navorsing is egter 'n persoonlike en selfs intieme soort navorsing waarin die navorser self die navorsingsinstrument is wat data insamel, aanteken, ontleed en interpreteer gedurende die interaksie met die respondente of deur die persoonlike hantering van lewensdokumente". Hierdie skrywer verwys ook na die volgende wat bepalend is in hierdie studie tot die keuse van respondente: "Die egtheid van die verhouding en verstandhouding tussen navorser en respondente of respondente sal bepalend wees vir die betroubaarheid van data. Betroubaarheid word verseker deur veral die betroubaarheid in ontwerp en die betroubaarheid in data-insameling" (Lemmer 1993:110).

i **Betroubaarheid in die ontwerp van die navorsing**

Kwalitatiewe navorsers poog om betroubaarheid te verhoog deur sekere aspekte (wat as kriteria kan dien in die lees van die navorsing) eksplisiet te stel (Lemmer 1993:110-111). Die navorser noem hierdie aspekte kortliks aangesien dit reeds voorheen in die hoofstuk beskryf en in die navorsingsprosesse toegepas is.

- Die rol van die navorser
- Seleksie van respondente
- Die sosiale milieu of konteks
- Data-insamelingstrategieë
- Data-ontledingstrategieë
- Stelling van analitiese en teoretiese uitgangspunte van die navorser

ii **Betroubaarheid in data-insameling**

Betroubaarheid in data-insameling is verkry deur gebruik te maak van 'n **kombinasie** van verskeie strategieë (bekend as triangulasie en sigbaar voorgestel in tabel 4.3) wat tot die **sterkte van die studie bydra**:

- Daar is gestreef na *verbatim* (woord vir woord) verslae in die opteken en analisering van data.
- Die navorser verbind haar tot konkrete, presiese beskrywing uit veldnotas.
- In sommige gevalle (soos in werkplekassessering, waarneming van eksamenaanbiedinge) was meer as een navorser in werklikheid betrokke. Die spesifieke geval is dan met die betrokke eksaminatore en medestudente wat as eweknie-assesors opgetree het, bespreek.
- Die navorser het merendeels gebruik gemaak van meganies aangetekende data. Alle onderhoude en waarnemings is opgeneem op band. Indien daar gedurende informele gesprekvoering 'n belangrike besprekingspunt ontstaan het, is hierdie punt as vraag in 'n opvolgonderhoud geopper en dan op band opgeneem.

- In meer as 40% van die data-insamelings is daar gebruik gemaak van respondentwaarneming met die gevolg dat die respondent 'n eerliker, frontlose ingesteldheid en gemakliker optrede openbaar.
- In alle gevalle is data deur die respondent gekontroleer.
- Ten opsigte van betroubaarheid en geldigheid in 'n narratiewe navorsingsontwerpbenadering beklemtoon Cohen *et al.* (2000:133): “The subject of the life history may present an autocritique of it, having read the entire product”. Geleentheid tot respondenttoorsig is belyn met die stelling van Cohen *et al.* (2000) aan die respondente gebied.
- Alle negatiewe gevalle of teenstrydige data is aangeteken.
- Die navorser het 'n tydsame en deeglike vergelyking getref tussen die vertelling of beskrywing van die respondent met “similar written sources by way of identifying points of major divergence or similarity” (Cohen *et al.* 2000:133) en offisiële bronne (Cohen *et al.* 2000:133). In die strewe na betroubaarheid en geldigheid het die navorser verskeie dokumente wat deur die respondent self opgestel is, bestudeer (byvoorbeeld studiehandleidings, verhandelings, artikels, leertake, assesseringsopdragte en -kriteria), maar ook deurgaans 'n literatuurstudie onderneem waarmee die data vergelyk is.
- 'n Vergelyking is ook getref tussen die data van die respondent-respondent en die data wat verkry is deur onderhoude met ander informante na voorstel van Cohen *et al.* (2000:133). Hierdie informante sluit fasiliteerders, hoofde, eweknieë en studente van die betrokke respondent in. Daar is dus gepoog na self-, eweknie- en spesialisassessering.

B Geldigheid

Die navorsing streef na maksimale geldigheid. Lemmer (1993) bied 'n eenvoudige definisie van geldigheid as verwysend na die mate waarin die verklaring van verskynsels strook met die werklikhede van die wêreld. Cohen *et al.* (2000:106) wys op die volgende gevare wat geldigheid beïnvloed: “In qualitative data the subjectivity of respondents, their opinions, attitudes and perspectives together contribute to a degree of bias. Validity then

should be seen as a matter of degree rather than an absolute state". Lincoln en Guba (1985) en Bogdan en Biklen (1992), soos aangehaal deur Cohen *et al.* (2000:106) verwys na verskeie beginsels van naturalistiese navorsing wat inpas by die studiedoel, die navorsingsontwerp en tot die strekte van die studie bydra:

- Die natuurlike omgewing is die bron van data.
- Die navorsing is konteksgebonde.
- Die navorser is deel van die navorsingswêreld.
- Die mens is die optimale instrument om kompleksiteit van die lewe te verstaan.
- Naturalistiese navorsing, soos die bestudeerde gevalprogram, **beklemtoon holisme** in die navorsing as geheel.
- Die data is beskrywend van aard.
- Die proses, teenstrydig met slegs die uitkomst of produk, is van uiterste belang.
- Data word weergegee vanuit die respondent-perspektief en nie slegs uit die oogpunt van die navorser nie.
- Die werklike betekenis realiseer in die data.

Ten einde **interne geldigheid** te verhoog en daarmee saam die **sterkte en waarde van die studie** in geheel, het die navorser die volgende nagestreef na aanbeveling van LeCompte en Preissle (1993:338):

- Die gebruik van oorspronklike teks van die respondent met min intervensie.
- Die gebruik van eweknie-eksaminering van data.
- Die gebruik van meganiese mediums en instrumente soos bandspelers en skandeerders, om die data presies en outentiek weer te gee.

Die volgende integrasie van geldigheidsbeginsels (metodes om geldigheid te verhoog soos aangewend in die studie), waaronder triangulasie, is na die voorbeeld van Lincoln en Guba (1985:219,301) soos aangehaal deur Cohen *et al.* (2000:108) in Figuur 4.2.

Figuur 4.2 Metodes om geldigheid te verhoog

- prolonged engagement in the field;
- persistent observation (in order to establish the relevance of the characteristics for the focus);
- triangulation (of methods, sources, investigators and theories);
- peer debriefing (exposing oneself to a disinterested peer in a manner akin to cross-examination, in order to test honesty, working hypotheses and to identify the next steps in the research);
- negative case analysis (in order to establish a theory that fits every case, revising hypotheses retrospectively);
- member checking (respondent validation) to assess intentionality, to correct factual errors, to offer respondents the opportunity to add further information or to put information on record; to provide summaries and to check the adequacy of the analysis).

C Triangulasie

Triangulasie is 'n multimetodiese benadering tot navorsing om die geldigheid en betroubaarheid van die data en studie in geheel te verhoog. Cohen *et al.* (2000:112-113) definieer hierdie toegepaste konsep in die studie soos volg: "Triangulation may be defined as the use of two or more methods of data collection in the study of some aspects of human behavior". Cohen *et al.* (2000:112-113) verwys na metodologiese triangulasie as verskeie tipes waarvan die navorser die volgende in die studie gebruik ter versterking van die studie, geldigheid, betroubaarheid en belyn met die studiedoel :

- *combined levels of triangulation (e.g. individual, group, organization, societal);*

- *theoretical triangulation (drawing on alternative theories);*
- *investigator triangulation (more than one observer);*
- *methodological triangulation (using the same method on different occasions or different methods on the same object of study).*

4.3.3.3 Data-analising en data-interpreteringstrategieë

- Alle data is ouditief waargeneem, in getikte teks omgeskakel, gelees, bestudeer, gekategoriseer (die proses van oop kodering)²⁵ en tematies verbind (aksiale kodering²⁶). Smit (2003:86) verduidelik die kategoriseringsproses as “a process that involved breaking up data into bits and bringing it together again in a new way...a process of assigning data to categories or classes and identifying formal connections between them”.
- Hierdie temas figureer byvoorbeeld in aanbevelings, programinsette, sterk- en swakpunte van die program, oordrag wat plaasgevind het uit die kurrikulum of fasiliteringsprosesse, respondentbesorgdheid aangaande sekere aspekte, ens. Die gebruik van notas of opsommings is nie sigbaar in die studie ingesluit nie.
- Patrone is geïdentifiseer deur ‘n proses van identifikasie van ooreenstemmende kategorieë of interverbandhoudende data (*selective coding*) met spesifieke ingesteldheid om ‘n holistiese en geïntegreerde beeld te verkry uit die data van die respondent as holistiese wese met geïntegreerde idees en betekenis. Hierdie patrone het ‘n nuwe prent gevorm soos vertel in hoofstuk 5.

4.4 Samevatting van hoofstuk 4

Soos in hoofstuk 1, bladsy 35, voorspel, bespreek hoofstuk 4 die paradigmatische perspektief en navorsingsontwerp van die studie. Navorsingsmetodiek, data-insamelingstegnieke, benaderings en strategieë, asook die posisionering van die

²⁵ “Open coding refers to naming and categorizing phenomena through close examination of the data” (Smit 2003:86). Sy beweer: “Data is broken down into discrete parts, which are compared and questioned with ‘what, where, who, when and how’”. ‘n Navorsers behoort egter ook en veral (na my mening) “hoekom” te vra.

²⁶ “Axiale coding is the part of the analytic process where the researcher puts the parts of the data identified and separated in open coding back together in new ways to make connections between categories or the codes” (Smit 2003:87).

navorser en respondente ten opsigte van die navorsingsproses, is hoofsaaklik hierin vervat. Die posisionering van die navorser beklemtoon 'n spesifieke ingesteldheid om 'n holistiese en geïntegreerde beeld te verkry uit die data van die respondent as holistiese wese met geïntegreerde idees en betekenis.